

VLIZ (vzw)
VLAAMS INSTITUUT VOOR DE ZEE
FLANDERS MARINE INSTITUTE
Oostende - Belgium

AANVULLENDE GEGEVENS OVER

DE BRAAM (*Brama brama*)

AAN ONZE KUST

door Guido Rappé

I. Inleiding.

D. braam (*Brama brama*) is een pelagische vissoort die op enkele honderden meters diepte leeft in de oceanen, hoofdzakelijk in subtropisch water. Ze heeft een zijdelings afgeplat en tamelijk hoog lichaam, lange borstvinnen en een diep gevorkte staart. Ze behoort tot de orde van de Baarsachtigen (*Perciformes*), familie van de Bramen (*Bramidae*). Een oude vlaamse naam voor deze vis is 'oud wijf' - je moet haar maar eens schuin van voor bekijken - en bij onze noorderburen vooral, en in veel boekjes, wordt ze ook wel 'zee-brasen' genoemd.

Hoe komt een oceanische vis nu aan onze kust terecht? Na het paaiseizoen trekken de vissen langs de rand van het continentale plat, met een warmwaterstroom mee, via het westen van Ierland tot boven Schotland. In het najaar, als het water afkoelt, migreren ze weer zuidwaarts. Een deel kan dan aan de oostkant van Schotland terechtkomen en zo in de Noordzee. Deze wrdt steeds smaller en ondieper naar het zuiden toe. De vis is o.a. door haar bouw

slecht aangepast aan de sterke oppervlaktestroming bij ons en wordt, meestal na storm, door de branding op het strand gegoid. Ze kunnen ook door kustvisseren en hengelaars wel eens gevangen worden.

II. Voorkomen aan onze kust.

In 1976 verdwaalde de vis in groten getale in de Noordzee. Naar aanleiding van deze invasie verscheen een samenvatting van de kennis over het voorkomen aan onze kust en enkele buurlanden in het blad van de strandwerkgroep (Rappé, 1978). Het huidige artikel vult het vorige aan tot en met het seizoen 1980. Een aantal oude gegevens die ons toen nog niet gekend waren, zijn eveneens opgenomen.

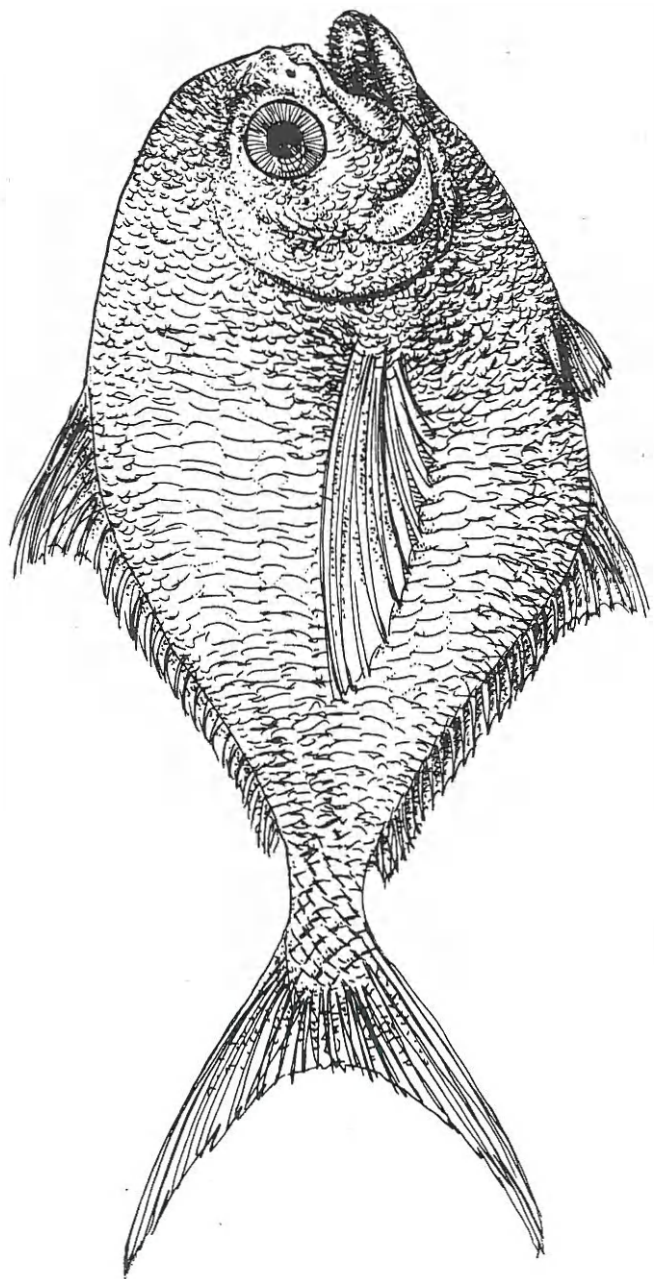
- 28 nov 1975: 1 ex. met de hengel in zee, bij boei E2 vóór De Panne, 15 m diep (med. Ph. de Fonseca).
- 28 dec 1976: 1 ex. tussen De Haan en Wenduine (Mark Peeters, BJN Blankenberge).
- 30 jan 1977: 1 ex. tussen Oostende en Bredene (" " ").
In voornoemd artikel hadden wij geen gegevens van de Nieuwpoortse vissers, wel van Zeebrugge en het Rijksstation voor Zeevisserij te Oostende. Onlangs verschaftte de heer J. Verbanck (Nieuwpoort), vismijndirecteur op rust, ons interessante inlichtingen. Wij citeren uit zijn brief: "Door de garnalvissers zijn er volgens mijn weten een 6-tal gevangen geweest. Dus op + tot 2 mijl buiten de kust van aan De Panne tot Middelkerke (hun visgrond)." Eén exemplaar werd me afgegeven door strandjutters: gepakt tussen de stenen van de "brislam" tegen het Westerstaketsel van Nieuwpoort. Deze vis leefde nog als ze hem te pakken kregen! Grootte (lengte) ± 30 à 35 cm, gewicht ± 1,5 kg. Een paar exemplaren werden overgemaakt aan het "Rijksinstituut voor Zeevisserij" te Oostende, die ons enige tijd later liet weten, dat het onnodig was er nog op te sturen, daar: hun studie volledig was! "
- najaar 1977: geen gegevens.
- nov? 1978: 1 ex. met de hengel in zee, 6 km vóór De Panne, 18 m diep (med. Ph. de Fonseca). Dit exemplaar bevindt zich in het Museum voor Dierkunde van de Rijksuniversiteit Gent, onder nr NN 4.
- 11 nov 1979: 1 kop te Nieuwpoort (An Verboven).
- 2 dec 1979: 1 bedcrven ex. te De Haan (An Verboven, Mark Deccoek, Guido Rappé).
- 16 dec 1979: 2 exx. tussen Blankenberge en Wenduine (Mark Peeters, BJN Bl'ge).
- najaar 1980: Ondanks de oproep in Stentor nr 1 geen meldingen.

Samenvattend kunnen we stellen dat na de invasie van 1976 alleen 1979 meerdere gegevens opleverde. Laten we ook eens de situatie elders bekijken. Tenslotte hebben wij slechts een goeie 60 km kust.

III. Voorkomen elders.

Van Nederland zijn de gegevens van de jaren '74, '75 en '76 gepubliceerd (Nijssen & de Groot, 1976; Nijssen, Buizer & van Tuyl, 1978). Toen werden resp. 39, 28 en 107 exemplaren gemeld. Hieraan kunnen wij nog toevoegen:

- 1974: 2 nov, 1 ex. in zee bij Texel; 20 dec, 1 ex. gevangen bij het Diepe Gat. Beide vangsten vallen eigenlijk net buiten de 12-mijlszone die in Nederland gehanteerd wrdt als faunagrens (van der Baan & Buhre, 1975).

BRAMA BRAMA

Zebrasem (Oud wijf).

- 1975: 5 dec, 2 exx. aangespoeld te Bakkum (Het Zeepaard, 37 (1): 22).
- 1976: 13 nov, 1 vers ex. te Zoutelande (Walcheren) (G. Rappé, D. Vantorre).
1 vers ex. te Vlissingen (Walcheren) (Dirk Vantorre).
21 nov, 2 exx. te Renesse (Schouwen) (Het Zeepaard, 37 (3): 51).
27 nov, 1 ex. bij Nieuwesluis en 1 bedorven ex. bij Zwarte Polder
(Zeeuws-Vlaanderen) (G. Rappé, GBK).

Als we de jaartotalen even corrigeren komen we aan 41, 30 en 113. Het foutieve totaal van 107 voor de winter 76/77 wordt ook in de nieuwe zeevissentabel gehandhaafd (Nijssen & de Groot, 1980). Van de jaren na de invasie zijn we slecht gedocumenteerd. Nijssen et al. (1978) schrijven dat in 1977 slechts enkele exemplaren gemeld werden. Hiervan vinden we in de literatuur 2 gevallen terug: 19 dec 1977, 1 ex. bij Bloemendaal gestrand (de Groot, 1979); 2 jan 1978, 1 ex. op Ameland (Het Zeepaard, 38 (1): 22). Daarna vinden we alleen van het seizoen 1979 nog enkele gegevens: op 30 okt enkele in de vismijn van Vlissingen; telkens 1 ex. op 6 nov bij Cadzand, 11 nov bij Dishoek (Walcheren), 17 nov bij Katwijk (Zuid-Holland) en 18 dec bij Castricum (Noord-Holland) en 2 exx. op 11 nov op Ameland (Het Zeepaard, 40 (5/6): 104-105). Voor de aardigheid hebben we eens nagegaan hoe representatief het aantal meldingen in 'Het Zeepaard' is voor een beschrijving van het verschijnsel braam. Voor het seizoen 1974 waren van de 41 gevallen 9 ook in het Zeepaard opgenomen (22%), voor 1975 4 op 30 (13%) en voor 1976 16 op 113 (14%). Als we enzelfde verhouding veronderstellen voor 1979, dan geeft deze - erg subjectieve - benadering een totaal van 35 tot 50 gevallen, zoals de seizoenen '74 en '75 dus, of zelfs sterker.

De gegevens van de Oostfriese eilanden vertonen een enigszins ander beeld (Michaelis, 1978). Een overzicht van tien jaar ziet er als volgt uit: '68, '71 (2), '72, '73, '74 (2), '76, '77 (6). Hier is duidelijk 1977 het sterkste jaar. Voorzichtigheid is echter geboden. Door de erg lage cijfers kan het beeld gemakkelijk vervalst worden. 1979 was in elk geval een rekordjaar, met een 60-tal vondsten (Michaelis, in litt.). Dat jaar werd er wel speciaal op gelet.

Van de Engelse kusten weinig nieuws. Blacker (1979) meldt dat er minder waren in 1977 dan in 1976.

IV. Samenvatting.

1976 was een invasiejaar voor de braam in de Noordzee. Sindsdien lijkt alleen 1979 (België, Nederland, Duitsland) van enige betekenis te zijn geweest, zoals op dit ogenblik uit de - erg onvolledige - informatie kan afgeleid worden.

Referenties.

- Baan, S.M. van der & M. Buhre, 1975. Zeldzame vangsten, aangebracht door vissers bij het NIOZ afdeling studiemateriaal in Den Helder, gedurende de jaren 1971 t/m 1974. Het Zeepaard, 35 (5): 86-96.
- Blacker, R.W., 1979. English observations on rare fish in 1977. Annls biol., Copenh., 34: 230-231.
- Groot, S.J. de, 1979. Dutch observations on rare fish in 1977. Annls biol., Copenh., 34: 231.
- Michaelis, H., 1978. Die Brachsenmakrele, *Brama brama* (Bonnaterre), an der ostfriesischen Küste. Drosera, '78 (2): 43-46.

Nijssen, H. & S.J. de Groot, 1976. The occurrence of *Brama brama* (Bonnaterre, 1788) along the coast of the Netherlands in 1974 and 1975 (Pisces, Perciformes, Bramidae). Bull. Zool. Mus. Amsterdam, 5 (16): 131-137.

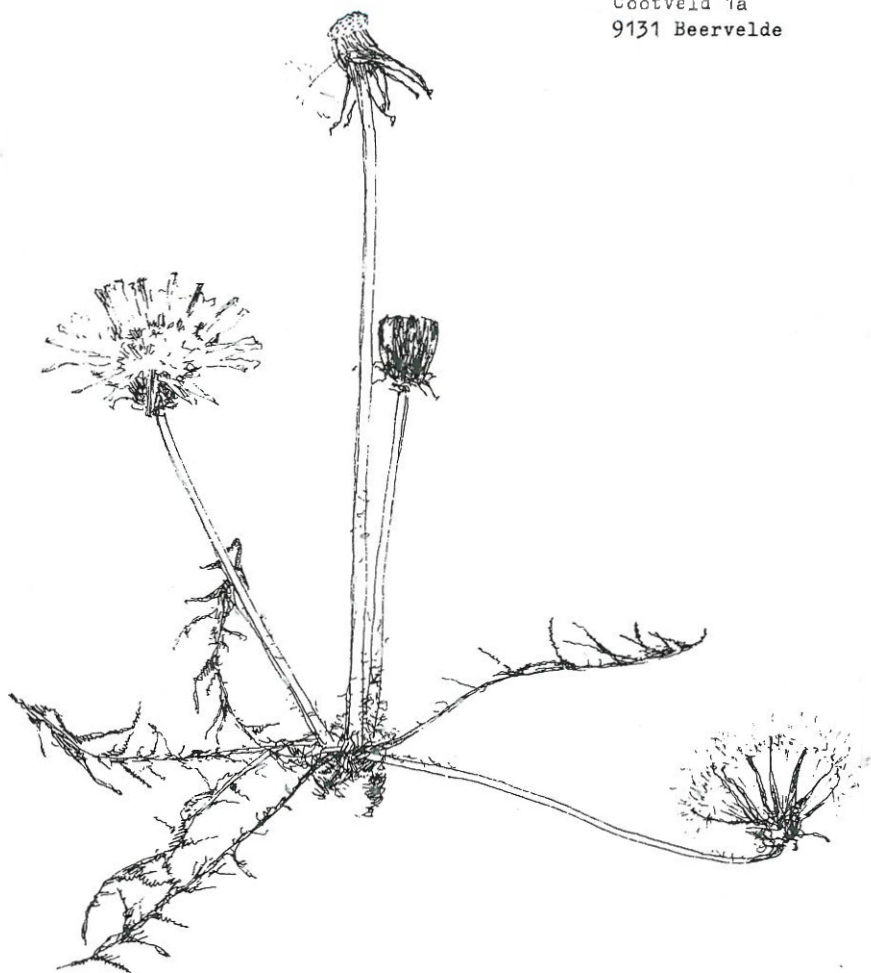
Nijssen, H., D.A.G. Buizer & L. van Tuyl, 1978. Records of *Brama brama* (Bonnaterre, 1788) along the coast of the Netherlands in 1976 (Pisces, Perciformes, Bramidae). Bull. Zool. Mus. Amsterdam, 6 (12): 87-92.

Nijssen, H. & S.J. de Groot, 1980. Zeevissen van de Nederlandse kust. Wet. Meded. K.N.N.V., 143: 1-109.

Rappé, G., 1978. Een invasie van de braam, *Brama raii*. De Tuimelaar, 4, 3: 8-10.

15 februari 1981

Guido Rappé
Cootveld 1a
9131 Beervelde

SPETTERS?!

Alpengierzwaluwen (*Apus melba*) in onze streken.

In het voorjaar van 1980 werd op twee plaatsen aan de kust een alpengierzwaluw opgemerkt. Op 8 juni zag Patrick Lust (Heist) er ééntje vliegen langs het kanaal van Schipdonk bij paal 7, op de grens van de gemeenten Dudzele en Oostkerke. Ouwe sok Paul Lingier (Bredene) noteerde een ex. op 11 juni, tussen Eredene en de Haan. Dit leek een mooie gelegenheid een oude waarneming van afd. Heist voor het voetlicht te gooien. Terzelfdertijd willen we eens nagaan hoe het zit met de status van de soort in de Lage Landen, temeer daar ook van deze soort de 'officiële' literatuur achterhaald is.

Op 20 sept. 1975 zag Bart Vandepitte langs de dijk te Heist twee alpengierzwaluwen in gezelschap van een gewone. Direkt ging hij enkele andere mensen verwittigen die toevallig bij Henri samen waren om naar de bestuurswisseling van afd. Oostende te vertrekken. Zo konden de vogels bij het Vissershuldeplain nog eens uitgebreid waargenomen worden door Bart en Jan Vandepitte, Guido Rappé, Johan Debuck, Dirk Vantorre, Dirk Gheselle, Jan Co wijzer en Daniel Huisseune. De gierzwaluwen waren er alle drie - waardoor vergelijking ideaal mogelijk was - van 18.50 tot 19.15 aan het jagen, terwijl ze langzaam in westelijke richting verdwenen. In mijn notaboek lees ik nog: "witte buik, witte keel, donkere borstband, bijna 2 x zo groot als gewone". Enkele dagen later, op 29 september, zag ouwe sok André Dhondt (Gent) een exemplaar te Wenduine (Wielewaal, 43: 174). Misschien een exemplaar van Heist dat nog wat blijven hangen was in de streek!

Ik herinnerde me ook eens een waarneming gelezen te hebben in een oud nummer van 'de Roerdomp'. Anny Anselin, gewaardeerd Roerdompregister, zocht en vond in jg. 7 nr 2 (1967) op p. 47: "Op 2 oktober 1965 zag ik plots een grote vogel, achtervolgd door iets grotere kokmeeuwen. Groot was mijn verbazing toen ik zag dat het een grote bruine gierzwaluw was, en nog wit onderaan ook. En inderdaad, het betrof hier wel degelijk een ALPENGIERZWALUW. Ik observeerde hem een kwartuurtje vocralear hij verdween. Het was ongeveer

